

LES 9 - TEGENSTRIJDIGE BELANGEN

De gehele psychologische achtergrond van het moderne bestaan wordt bepaald door de tegenstrijdigheid van belangen van groepen, instanties, landen e.d. Die tegenstrijdigheid van belangen komt voort uit een verschillende waardering van waarden. Ik geef een voorbeeld.

Er is behoefte aan werkgelegenheid. Er wordt een industrie geschapen. Daarmee is men het eens. Deze industrie bergt een zekere gevarenfactor in zich. Indien de gevarenfactor te groot wordt, zou die industrie dus moeten verdwijnen. Daarmee is de gemeenschap het ook wel eens. Maar gelijktijdig zijn er zoveel beleggingen gedaan, heeft men zich zo eraan gewend om daar te werken en heeft men bovendien de fabricage zo uit gebreid, dat dit bijna onmogelijk is. Er ontstaat dan een spanning. Maar deze wordt niet alleen uitgedragen in wat u misschien zou denken een gemeentelijke of een nationaal-maatschappelijke strijd. Neen, dit wordt overgebracht in de mens zelf.

In het voornoemde geval hebben wij een begin, waarin men meent zijn belangen gediend te zien. Maar hoe verder de ontwikkeling voortschrijdt, des te sterker men zich ervan bewust wordt, dat men niet wordt gediend; dat er voor het "ik" meer nadelen dan voordelen aan verbonden zijn.

Deze mentaliteit kan ontstaan door de kwestie van b.v. een fabriek, een verkeersregeling of door bepaalde stedenbouwkundige problemen en plannen. Maar als er nu zo'n dergelijk aspect ontstaat, dan wordt dit als het ware getransponeerd naar alle verhoudingen. Als er dus sprake is van een conflict met die ene industrie, dan wordt deze overgebracht op de maatschappij. Een dergelijk verzet maakt het dan vaak onmogelijk om een redelijke oplossing te vinden. Onverdraagzaamheid is hiervan het gevolg. Er komen acties, die meestal niet overlegd zijn en de repercussies ervan.

Wat geestelijk nu daarvan te denken? Wel, om als mens geestelijk te kunnen leven en menswaardig te kunnen bestaan hebben wij een zekere mate van harmonie met het milieu nodig. Het element strijd mag daaraan niet ontbreken, dat is waar, maar wij moeten toch in ieder geval een zekere harmonie als achtergrond hebben. Een mens, die alleen bestaat, is niet meer menselijk. Hij ontgroeit aan het mens-zijn en wordt langzaam maar zeker een wat ziekelijke verschijning, die zijn verstandelijke vermogens grotendeels op bijna dierlijke wijze gebruikt. Het is juist het verband met de gemeenschap dat zo leerzaam en geestelijk ook belangrijk is. Dit kan teloor gaan als de tegenstelling van belangen ontaardt in een afwijzen van de gemeenschap. Geestelijk betekent dit dat het "ik" zich niet meer bij de mensheid voegt, maar zich altijd tegen de mensheid keert.

Wij zullen dit in filosofisch en ook in religieus opzicht zien. Wij zullen dit zelfs esoterisch moeten ontdekken, aangezien de mens ook hier ingaat tegen de bestaande orde. Hij meent, dat elke bestaande orde een grote mate van onrechtmatigheden inhoudt en bovendien t.a.v. hemzelf onrechtvaardig is.

Als u daarvan uitgaat, wordt het u duidelijk dat de mens dan in zichzelf en in zijn benadering van God niet meer zoekt naar een samenwerking maar naar een punt, waardoor hij God, de geestelijke bewustwording van anderen, de waarden van sferen, stralen en machten kan ontwaarden. Dit is een vorm van negativisme, maar het heeft nog één positieve kant: het "ik" zoekt zichzelf te handhaven door het ontkrachten van het andere.

U zult begrijpen, dat tegengestelde belangen in deze maatschappij niet te vermijden zijn. Als wij kijken naar b.v. de tegenstellingen van het platteland en de steden (een probleem, dat de komende 10 jaar weer acuut zal worden), dan zien wij ook hier dat de belangen van twee groepen zozeer verschillend zijn, dat alleen door een compromis, door een samengaan een oplossing te vinden is. Geen van beide partijen voelt er echter iets voor. Het resultaat is: een toenemend misverstand, een toenemende disorganisatie en als eindresultaat een strijd.

In de internationale politiek zien wij ook dergelijke verschijnselen. Het is noodzakelijk vrede op aarde te handhaven. Vrede op aarde is niet te handhaven, doordat men eenvoudig de ander niet wil begrijpen. Ook hier zijn vaak betrekkelijk kleine groepen bezig om de gehele mensheid a.h.w. van zich af te wijzen; en in deze disharmonie zoeken zij voor zich een rechtvaardiging van hun denken en bestaan. Zij vallen dus zonder enige discriminatie alle bestaande waarden aan. Gevolg: een absoluut verdoold zijn in de idee, een toenemend gevoel van machteloosheid, van isolement en als oplossing: geweld.

Het is typisch, dat wij die problemen zien in b.v. Rusland, waar een groot aantal militairen op het ogenblik - zij het beperkte - oorlogsacties proberen aan te bevelen. Zij willen de invloed van het leger vergroten. Zij willen meer domineren en heersen. Zij zien de burger als niet volwaardig.

Nu kunnen wij dit een communistische of fascistische tendens noemen, maar ten slotte bestaat hetzelfde ook in de U.S.A. Ook daar zijn groepen, die met alle geweld willen ingrijpen; en dat betekent dus geweld gebruiken. Zij willen dit doen, omdat daarmee hun bestaan en hun idee van belangrijkheid wordt gerechtvaardigd en zij in de tegenstelling, die er tussen hen en de normale maatschappij bestaat en die haast onoverbrugbaar is, nu ineens een dominerende rol kunnen gaan spelen.

Het is eigenlijk het probleem, dat u ook in Amsterdam kent tussen de politie en de provo's. Ook hier is niet zozeer sprake van een verschil in opvatting, maar beide groepen hebben de behoefte hun eigen bestaan te rechtvaardigen. En deze rechtvaardiging kunnen zij het gemakkelijkst bereiken door de in de ander bestaande belangen en mogelijkheden eenvoudig over het hoofd te zien. Zoals in mijn voorbeeld de burger niet zegt: "Maar de fabriek geeft toch ook werkgelegenheid." Hij zegt: "De fabriek is gevaarlijk; zij moet verdwijnen. Er moet iets anders voor in de plaats komen."

De achtergrond van dit alles is internationaal natuurlijk zeer belangrijk geworden. Want als wij de hele wereld overzien, dan ontdekken wij overal dergelijke pressiegroepen.

Nu weet ik wel, dat men tegenwoordig graag smijt met termen als fascistisch, nationaal-socialistisch, anarchistisch e.d. Men wil daarin dus een ideologie zien. Ik geloof niet zo in die menselijke idealen. Een menselijk ideaal kan bestaan, indien men met anderen wil samenwerken. In de aanvaarding van de wereld kan een ideaal erkend, beleefd en uitgedragen worden. Maar op het ogenblik, dat ik door een belangenverschil tussen mijn denken en stoffelijk bestaan eventueel en dat van anderen die anderen a priori verwerp, heb ik elke mogelijkheid tot het werkelijk dienen van een ideaal verworpen.

Er is nog een aspect bij, dat juist door die verschillen van belangen sterk op de voorgrond is gaan treden. Men noemt dit met een plechtige uitdrukking: public relations. In feite betekent het: propaganda of om het nog eenvoudiger te zeggen: suggestie.

Elke groep tracht te suggereren dat haar bestaan absoluut noodzakelijk is; dat haar zienswijze de enig juiste is. Men beïnvloedt - en van vele zijden tegelijk - de gemeenschap. Wat is het resultaat? De mens, die geen deel heeft aan één van de belangen, zal zich eenvoudig distantiëren van beide.

Zo is er op het ogenblik in de maatschappij een onderlaag en een bovenlaag ontstaan, die beide geheel blind zijn voor de werkelijke verschillen en mogelijkheden. Beide hebben hun eigen idee. De bovenlaag ziet alleen eigen theorie als belangrijk en kijkt niet naar de praktijk. De onderlaag is bereid alles te accepteren, zolang er voldoende te eten en voldoende amusement is. De tussenlaag zou willen revolteren, een omwenteling willen veroorzaken, maar ze kan het niet. Zij heeft om een werkelijke revolutie te veroorzaken iets meer nodig dan alleen eens in de paar jaar wat stemmen. Zij heeft de voortdurende steun nodig (dus de voortdurende achtergrond) die de massa kan geven. Maar de massa geeft deze niet. De tussenlaag zou misschien ook iets kunnen bereiken, indien de bovenlaag, bewust geworden van de werkelijke problemen en spanningen, van bovenaf zou willen inwerken op het geheel, op de massa. Maar ook de bovenlaag is niet geïnteresseerd. Zij heeft zich een eigen, deels imaginaire, wereld geschapen. Zo zien wij in deze drie lagen van de maatschappij drie afzonderlijke geesteshoudingen ontstaan.

In de bovenlaag kunnen wij, zeer globaal en natuurlijk niet voor ieder afzonderlijk volledig juist, ongeveer als volgt het leven stellen:

Ik ben belangrijk. Door mijn belangrijkheid heb ik het recht meer te zijn dan een ander. Ik heb kennis. Daar ik mijn kennis uitdruk in een theorie, is de maatschappij verplicht om mij die theorie te laten verwezenlijken. Daar ik het weet en een ander het niet weet en het ook niet kan begrijpen, ben ik ook niet verplicht die ander de waarheid te zeggen. Ik heb het recht te handelen, zoals ik dit juist acht. Ieder, die zich tegen mij verzet, doet dit ten onrechte.

U zult zeggen: Dat is misschien staatkundig hier en daar waar, maar is het ook geestelijk waar? Zeker.

We hebben mensen, die in een bepaalde esoterische of occult-ethische vereniging een rol spelen. Laten we zeggen: de grote Poeba of de overGrootmeester van de Draak e.d. Deze mensen hebben een grote kennis, dat is waar. Maar deze kennis hebben zij gebruikt om zich van de anderen te scheiden. Zij eisen een klakkeloze aanvaarding van hun gezag over de massa. De massa vindt het heel erg prettig, als het maar amusant blijft en als hun idee van zelfverheffing en van genoeglijke huiselijkheid maar blijft bestaan. De middenklasse, die zelfstandig wil denken, wordt eenvoudig uit de gemeenschap uitgewezen en dan nog aangeklaagd als zijnde onredelijk, duivels, negatief ingesteld en wat dies meer zij. Het gevolg is, dat ook in de esoterische scholen en richtingen, die er op aarde bestaan, een steeds sterkere afwijking van de feiten plaatsvindt. Het is een soort petrificatie, een versteningsproces, waarbij de vorm nog wel die van een levende boom is, maar de inhoud geen levend hout meer is maar dode steen.

Hoe moeten wij daarop persoonlijk reageren?

Wij moeten beginnen om voor onszelf enkele regels te stellen, die in de maatschappij - naar ik meen - van het allergrootste belang zijn en steeds belangrijker zullen worden.

1. Er bestaat geen absoluut juiste theorie, geen absoluut volledige waarheid en geen werkelijk absolute zekerheid. Ik moet dus altijd zelf denken en reageren, aangezien niemand mij kan bijstaan om één van deze dingen zonder dat te bereiken. Daar elke waarheid onvolledig is, kunnen er vele waarheden bestaan. Slechts door te erkennen en te vergelijken en beide te blijven waarderen (zonder ze af te wijzen) kan ik op den duur een waarheid vinden, die voor mij belangrijk is.

2. Er bestaat geen menselijk gezag, dat niet vervangbaar is. Niemand kan op grond van ouderdom, wijsheid of macht het leven van mensen zonder meer regeren. Ik zal daarom alle gezag aanvaarden, voor zover het mij - en dat is dus ook mijn belang - mogelijk is.

Ik zal trachten te komen tot een samenwerking, waar die mogelijkheid niet bestaat.

3. Daar alle verklaringen, die in deze tijd worden gegeven, voortkomen uit de strijdigheid der belangen en dus een suggestief propagandistisch element in zich dragen, zal ik geen enkele verklaring als absoluut waar mogen aannemen, tenzij mij door eigen waarneming is gebleken, dat daartegen vanuit mijn standpunt van leven en denken geen enkel bezwaar kan worden ingebracht en dat daarin geen enkel element of geen enkele interpretatie bestaat, die verdergaat dan het direct kenbare.

Op deze manier komt men dus een klein beetje meer tot het idee van samenwerking.

Die belangenstrijd is in feite onnodig. Indien wij begrijpen, dat een industrie alleen kan bestaan, als er arbeiders zijn, als die industrie een zekere medewerking en een zekere steun van de gemeenschap geniet, terwijl de gemeenschap op haar beurt op die industrie is aangewezen om een redelijk levenspeil te kunnen handhaven, dan zal men zeggen: Wij moeten elkaar wat toegeven.

Als wij religieus beseffen, dat er geen absolute waarheid bestaat, dan kunnen wij toch van onze eigen waarheid uitgaan, maar wij zullen bereid zijn om ook die andere waarheden tot op zekere hoogte te aanvaarden. Wij zullen ze niet geheel afwijzen.

In de esoterie is het al precies hetzelfde. Ik kan innerlijk iets zeker weten, maar het is geen absolute zekerheid en het is geen absolute waarheid. Het is mijn eigen gerichtheid en daarmee mijn eigen belang, dat mijn innerlijke houding en mijn innerlijke weg bepaalt. Er zijn dus andere wegen mogelijk. Als ik aanvaard, dat die andere wegen er zijn en ik kijk in hoeverre wij, als de wegen elkaar kruisen, elkander kunnen helpen, dan zal een snelle geestelijke bewustwording het resultaat zijn.

Op het ogenblik, dat wij de ander a priori afwijzen en voor onszelf een absolute zeggenschap of een absoluut gezag opeisen, zullen wij onszelf en vaak ook anderen schaden.

Waarschijnlijk vraagt u zich nu af, of dit dan alles is? Om te begrijpen wat er zich op het ogenblik afspeelt, moeten wij ons allereerst realiseren, dat de huidige toestand niet onbeperkt kan blijven voortbestaan. Zowel geestelijk als ook maatschappelijk en economisch bestaat er in de wereld een zodanige onevenwichtigheid en een zodanige strijdigheid van belangen, dat een absolute explosie (een wereldoorlog of iets dergelijks) haast onvermijdelijk is. Om een verandering te brengen moet er een revolte zijn. Deze kan niet plaatsvinden door eenvoudig de leiding over te nemen. Men heeft de massa dan niet mee. Men kan de revolte ook niet tot stand brengen door een nieuwe waarheid te verkondigen, want de massa en de bovenlaag zullen die waarheid niet willen aanvaarden. Er is geen mogelijkheid tot communicatie.

Er is echter een andere weg; en dat is de weg van het isolement.

Misschien zult u zich afvragen, of dit nu werkelijk mogelijk is. En daarom stel ik van te voren, dat het door mij nu verklaarde ten dele reeds op feiten berust in deze dagen.

Een revolutie kan in deze tijd alleen plaatsvinden in de werkelijke zin van een omwenteling (dus niet een vervangen van gezag) door de heersende klasse te isoleren en gelijktijdig te blijven beantwoorden aan de ongeïnteresseerde zelfzucht van de massa.

Als wij nu te maken hebben met b.v. de geestelijkheid, dan kunnen wij zeggen: De geestelijkheid moeten wij veranderen. Maar dat kan niet zonder meer. Wij moeten beginnen de top van de geestelijkheid steeds meer van de mensen te isoleren. Daarmee wordt de geestelijke waarheid niet aangetast, maar wel het systeem, de wijze waarop het geestelijk gezag wordt gehandhaafd. Er zal langzaam maar zeker geen vernieuwing meer mogelijk zijn. Alle pogingen tot vernieuwing lopen ergens dood. De denkende middenklasse zal acties ondernemen en misschien ook waarheden gaan verkondigen en onderzoeken doen, die de bovenlaag onaanvaardbaar noemt. Het is echter niet meer tegen te houden. Hierdoor is het mogelijk om gelijktijdig de massa te blijven beheersen, het peil van die massa iets te vergroten en schijnbaar strijdige dingen met elkaar in overeenstemming te brengen. Ik denk in religieus opzicht b.v. aan de heiligheid van het leven en de geboortebeperving. Die dingen zijn met elkaar in overeenstemming te brengen, maar vanuit een ander standpunt dan het huidige.

Ook bij regeerders zullen wij hetzelfde moeten zien. Zolang de politici, de mensen die het lot van de wereld denken te bepalen, hun eigen inzichten geheel kunnen doorzetten, zullen zij zichzelf steeds meer vervreemden van de massa, maar ook van het werkelijke leven. Hetgeen betekent dat hun wetten, hun voorschriften, hun politieke tendensen niet meer worden beheerst door hun inzicht maar door de verwrongen toepassing daarvan door anderen. Op den duur zal de toepassing domineren, want daarmee alleen zijn er resultaten te behalen. Er is dan een nieuwe regerende klasse ontstaan, die uit haar direct contact met de werkelijkheid belangen, die schijnbaar strijdig zijn, in overeenstemming met elkaar kan brengen.

Voor de gehele wereld is dit proces op het ogenblik aan de gang. Wij zien in verschillende landen regeringen, die steeds meer geïsoleerd komen te staan ten aanzien van de werkelijkheid, die er in het volk bestaat. Wij zien mensen, die - een aardig voorbeeld voor deze dagen is

Soekarno - in feite zichzelf nog zien als dominerend regeerder, maar die in wezen niets meer te regeren hebben. En nu denkt u, dat is misschien één geval, maar zo zijn er meer. Een dergelijke tendens ontwikkelt zich op het ogenblik b.v. in de U.S.A. We hebben soortgelijke tendensen ook al kunnen zien in India en zelfs in Pakistan voltrekt zich zo'n proces.

Al deze processen houden dus de mogelijkheid in tot een vernieuwing. En die vernieuwing komt voort uit de strijdigheid der belangen. Juist de grote tegenstellingen, die er ontstaan, dwingen de enkelingen, die nog denken, die nog persoonlijk willen handelen, die niet in algehele eenzijdigheid een vernietiging tegemoet willen lopen om buiten de anderen om a.h.w. een uitweg te zoeken, die in de praktijk resultaten geeft. Want het is de praktijk en niet meer de theorie, die in deze dagen regeert.

Op deze wijze wordt er eveneens een nieuw geestelijk bewustzijn geboren. Want als je geleerd hebt dat je de uiterlijke vormen moet en kunt aanvaarden -ongeacht hun strijdigheid t.o.v. elkaar - en door een praktisch toepassen van de daarin gelegen waarden een werkelijk bereiken voor jezelf en anderen waarmaakt, dan zul je ook leren, dat het voor je persoonlijk bestaan niet zozeer erop aankomt hoe je de zaak formuleert. Dan kun je voor esoterie uitgaan van elk geloof; en van elke esoterie uitgaan voor een bepaald geloof. Dan kun je spiritistisch of atheïstisch denken, zonder dat je innerlijke werkelijkheid daardoor ook maar iets lijdt, of je persoonlijke waarden en contacten met het geestelijk element van je "ik" en het Al daardoor ook maar iets worden geschaad. Dat is uitermate belangrijk.

Wij zijn al te zeer geneigd te denken dat de waarheid in woorden ligt. Laat mij u uitdrukkelijk zeggen, dat er geen absolute waarheid bestaat, omdat er geen woorden zijn, waarmee een absolute waarheid kan worden weergegeven. Er is geen enkele gedachte, die een absolute waarheid kan omvatten, omdat geen enkele gedachte genoeg omvat, geen enkel denkvermogen in staat is te overzien wat er nodig is om een klein stukje van de totale waarheid absoluut en definitief te formuleren en vast te leggen. Er bestaat geen absolute waarheid.

Als u hier komt om een absolute waarheid te horen, bent u al verkeerd. Als u hier komt om iets van de waarheid te leren, om te zien of er misschien ergens voor u tussen de tegenstellingen een praktische mogelijkheid is om werkelijke resultaten te bereiken, om reëel iets te zijn, te leven, dan heeft u gelijk en dan is het goed.

In concreto komt het hierop neer: Absolute waarheid bestaat niet. Er bestaan vele gedeeltelijke waarheden. Een keuze daartussen is niet mogelijk. Indien er toch een keuze wordt gedaan, is deze niet gebaseerd op de waarheidserkenning per se, maar op de belangengemeenschap tussen hetgeen er in die waarheid staat en wat het eigen "ik" wenst of wil bereiken. Voor anderen geldt hetzelfde.

Uitgaande van deze erkenning kunnen wij ook afstand doen van onze behoefte een absolute waarheid te kennen en komen wij tot het begrip, dat het belangrijker is nu werkelijk iets te bereiken en te bouwen dan mooie woorden en mooie formules te kennen.

We gaan ook begrijpen, dat we nooit de waarheid kunnen bereiken door de waarheid van een ander aan te vallen. Wij kunnen slechts iets, wat voor ons kennelijk niet praktisch is, wat niet bruikbaar is, isoleren. We laten vele theorieën bestaan, maar we zullen er steeds minder gebruik van maken. Zij verdrogen en verkommeren, zoals die bovenlaag, waarover ik zo even heb gesproken. Datgene, wat er overblijft, is een applicatie, die wij formuleren in de termen van deze theoretische bovenlaag. Maar we begrijpen heel goed dat wij de feiten verdraaien. We begrijpen heel goed dat wij de stellingen aanpassen aan wat praktisch mogelijk en noodzakelijk is. En in dit begrip overbruggen wij de tegenstellingen. In dit begrip bouwen we een nieuwe werkelijkheid, die dan misschien niet zo mooi waar schijnt te zijn, maar die op elk punt in de praktijk gefundeerd is; die gefundeerd is op het persoonlijk begrip van het Goddelijke, zoals dit door het "ik" geuit kan worden.

En daarmee kom ik aan het derde stuk van mijn betoog.

Een groot aantal dingen worden op aarde ook weer omschreven. Bijvoorbeeld: vroomheid, vaderlandsliefde, deugdzaamheid, betrouwbaarheid enz. Al deze begrippen zijn betrekkelijk. Een spion, die ten koste van alles zijn vaderland dient, is voor dat vaderland deugdzaam, betrouwbaar. Voor de tegenpartij is hij precies het tegengestelde. Hij is onbetrouwbaar en zo zondig, dat menige duivel in de ogen van de tegenpartij een wit onschuldig zieltje is vergeleken bij de snode verrader. Als u dit beeld kunt vatten, dan vormt zich voor u wel de essentiële voorstelling van dit alles: er bestaat geen enkel absoluut begrip. Soms is iemand

deugdzaam door ondeugend te zijn. En soms is de deugdzaamheid in zich een ondeugd. Soms is een absoluut betrouwbaar-zijn in feite een niet-beantwoorden aan het vertrouwen dat je als persoon, als mens, als zelfstandig wezen geniet. Voorbeeld. Een politieagent heeft tot taak het gezag te handhaven. Op het ogenblik, dat deze agent alles doet om dit gezag te handhaven (zoals dit b.v. in de Hitler tijd gebeurde) gaat hij in tegen zijn werkelijke taak en verplichting, want hij handhaaft het gezag ter bescherming van het volk. Zodra hij deze verplichting jegens de gemeenschap terzijde stelt, wordt zijn trouw en betrouwbaarheid in feite een ondeugd.

Op dezelfde manier zien wij dat ook geestelijk en religieus ontstaan. Wij hebben het idee, dat we deugdzaam zijn, als we één en dezelfde waarheid voortdurend dienen. Maar als we door die waarheid te dienen anderen onrecht doen, dan maken wij van onze God een duivel. We hebben het recht niet dat te doen.

Als wij uitgaan van een bepaald geestelijk procédé en menen, dat we al het andere daarvoor terzijde mogen schuiven, zonder ons af te vragen wat dit anderen gaat kosten, zijn wij parasieten; dan proberen wij geestelijke bewustwording te bereiken ten koste van anderen. En dat kan niet. Want een werkelijke bewustwording kan alleen mét anderen maar nooit ten koste van anderen worden verworven. Wil men dus in deze tijd en tegen de achtergronden van al die tegenstellingen tot een ware bewustwording komen, dan zal men nimmer een bepaald begrip ten koste van alles mogen handhaven.

De relativiteit van alle menselijke begrippen en waarden, zelfs van alle openbaringen moet worden beseft. Wij moeten trachten vanuit deze openbaringen, ervaringen e.d. voor onszelf een actie te "plannen".

Wij moeten eenvoudig een dienstbaarheid vinden aan God én de mensheid en eventueel aan bepaalde geestelijke groeperingen, welke wij voor eigen verantwoordelijkheid - en dus nimmer alleen op gezag - met die actie in onze eigen wereld vervullen of waar wij ook worden geplaatst. Doen wij dit, dan hebben wij een grote zelfstandigheid. We zullen niet meer orthodox handelen en wij zullen God en het Goddelijke in elk afzonderlijk facet kunnen ervaren en beleven. Er wordt dan een persoonlijke waarheid geboren, die in de feiten te constateren is, een bewijsbare waarheid.

En deze voor ons bewijsbare waarheid voert vanuit het "ik" a.h.w. naar de gemeenschap, de mensheid als geheel (stel: de Adam Kadmon), waarbij wij wederom de tegenstelling hebben tussen het menselijk belang en het belang van b.v. bepaalde diergroepen. Denkt u aan het verschil in belang tussen de mug en de mens.

De mug wil graag van de mens genieten, die voor hem vaak de geaardheid heeft van een welvoorzien restaurant. De mens ziet in de mug een jeukende bultenveroorzaker, bovendien hinderlijk zoemend, die zo snel mogelijk moet worden verdelgd. Wij moeten begrijpen, dat er ook tussen mens en mug of mens en insectenwereld een bepaalde relatie bestaat; dat een zeker evenwicht nodig is en dat een uitroeien van de muggen voor de mens even schadelijk zou kunnen zijn als het uitroeien van de mensen voor de muggen. Samenwerking, het zoeken van een brug tussen de schijnbaar tegenstrijdige dingen is geestelijk van groot belang. En wij zullen in de sferen pas de tegenstellingen kunnen overbruggen, als wij vanuit onszelf leven.

De omstandigheden van leven in deze tijd maar vooral het vermogen om buiten alle vastgelegde begrippen en formuleringen om te denken en te handelen is noodzakelijk. Degene, die dit doet, behoort zowel uit een geestelijk als uit een menselijk standpunt tot die eigenaardige middenlaag; die vreemde wat gistende massa in het bestaan, waaruit de vernieuwing steeds wordt geboren. Wij brengen de vernieuwing voort, doordat wij ons nimmer binden aan het oude. Wij moeten niet orthodox zijn ter wille van de orthodoxie en niet onorthodox om onorthodox te zijn. Deze begrippen hebben beide op bepaalde punten voordelen. Indien die voordelen voor ons belangrijk zijn, moeten wij dus orthodox of onorthodox zijn, zoals het ons uitkomt. In beide gevallen moeten wij gerechtvaardigd zijn door ons begrip van mens-zijn en door de resultaten, die wij bereiken.

Hiermee meen ik deze inleiding te kunnen afsluiten. Het is slechts een inleiding tot de tegenstellingen, die uw wereld beheersen. U zult er zelf over moeten nadenken. U zult zelf moeten ontdekken waar bij u misschien de te grote vasthoudendheid aan bepaalde stellingen

of beginselen de innerlijke vrede verstoren; of waar uw dienstbaarheid aan anderen in waarde vermindert of zelfs wordt opgeheven door u te zeer te beroepen op bepaalde autoriteiten, bepaalde stellingen.

Ik hoop echter, dat ze heeft bijgedragen tot een begrip voor de werkelijke problemen van deze dagen en ook voor een begrip t.a.v. het werkelijke karakter van de omwenteling en de vernieuwing, die zich aan het voltrekken zijn. Ten laatste zal ze u helpen om u in deze dagen beter, juister en vooral actiever te oriënteren.

INDIVIDUALISME

In een wereld, waarin alles neigt tot conformiteit, is de mens geneigd zichzelf aan de z.g. nonconformiteit te conformeren; en na de conformatie meent hij dan dat hij voor de wereld van belang is. Maar als alle schapen precies hetzelfde zijn en hetzelfde blaten, moet er toch altijd nog een belhamel zijn om het hele stel ofwel naar een grazige weide te leiden dan wel naar de ondergang.

Nu zijn er ongetwijfeld in de maatschappij hamels genoeg, maar de schapen hebben toch wel wat mij betreft de overhand. Wat wij moeten zeggen is dus in de eerste plaats: Het lijkt mij voor niemand raadzaam voor hamel te spelen, maar ik zou u toch voor alle schaapachtigheid willen waarschuwen.

De mens moet individualist zijn. Hij moet zijn persoonlijk leven vanuit zichzelf opbouwen en hij moet daarbij temidden van de maatschappij zoeken naar een levenshouding, die aan zijn persoonlijke belangen en inzichten uitdrukking geeft en die anderzijds toch niet geheel in strijd is met die wereld. Je kunt zozeer individualistisch zijn, dat je als individu op een eenzame hoogte meent te staan. Dat duurt meestal niet lang, want dan val je er af. Individualist zijn in deze tijd betekent:

1. Zelf denken. Dat is het belangrijkste. Zodra je het denken aan een ander overlaat, ben je nog stommer dan een schaap, want dat denkt nog erover na, of het een mondje gras zal nemen of niet.

2. Uit je denken conclusies trekken voor de praktijk. Als je iets ziet, moet je daarnaar voor jezelf handelen. Het heeft weinig zin je aan anderen te conformeren, als je daarmee zelf geen vrede kunt hebben. Een mens, die werkt aan zijn liefhebberij, werkt goed en hard en heeft er ook nog plezier in. Een mens, die zich conformeert aan de eisen, die de maatschappij stelt zonder meer, werkt over het algemeen naar zijn idee hard, maar hij presteert weinig. Hij ergert anderen, ergert zichzelf aan anderen en brengt wanproducten tot stand, die voor velen nog lang een bron van ergernis zijn.

Hieruit blijkt wel, dat je dus in de eerste plaats van jezelf moet uitgaan. Wat denk je zelf? Wat wil je zelf? Wat ben je zelf? En als je daarmee eenmaal bent begonnen, ga je vanzelf begrijpen, dat je jezelf moet zijn.

Individualisme is de kunst temidden van de maatschappij, die het conformisme als een deugd aanprijst, jezelf te zijn zonder in verzet te zijn tegen de maatschappij. Dat laatste lijkt voor menigeen haast onmogelijk.

Maar laten we niet vergeten, dat het verzet tegen de maatschappij een methode is om de schuld af te schuiven. De maatschappij heeft er geen schuld aan dat de situatie is zoals ze is. Daaraan heeft u zelf schuld. U moet dus uw positie in de maatschappij wijzigen; en dat kunt u alleen aan de hand van uw eigen geaardheid, uw begaafdheid en uw interesse. Om dit individualisme te zien in zijn kern moeten we zeggen:

De mens heeft voor zich een bepaald beeld van het hogere. Hij heeft een beeld van het geluk en hij heeft een voorstelling van datgene, wat hij in de wereld moet betekenen. Die drie dingen moet je allereerst in overeenstemming brengen. Je kunt nooit je versie van geluk tegengesteld maken aan je versie van God en de goddelijke wil. Als je dat doet, maak je van God een tiran. Je zult die God nederig dienen, maar daardoor tiranniek worden tegen anderen, weerstanden opwekken en dus in de wereld absoluut geen betekenis hebben of hoogstens een negatieve. Heb je eenmaal God gevonden voor jezelf en weet je wat geluk is, dan moet je

zoeken naar een weg, waardoor het begrip van God en het begrip van geluk met elkaar in overeenstemming is te brengen. Zodra een mens gelukkig kan zijn en in dit geluk kan beseffen dat hij zijn God erkent en aanvaardt, heeft hij als achtergrond de eeuwigheid.

Een individualisme, dat als achtergrond geen eeuwigheid draagt, is over het algemeen zo vergankelijk, dat het geen praktische waarde in zich heeft. Maar de mens, die de eeuwigheid als zijn achtergrond ziet, zal al hetgeen hij is en nastreeft ook zien in een tijdloze relatie. Voor hem is er geen sprake van een "planning" voor 5 of 10 of 100 jaren. Hij is. Maar zoals hij nu is, is hij de eeuwigheid. Omdat hij die eeuwigheid beseft, zal hij ook gemakkelijker de z.g. nadelen van het individualisme terzijde stellen. Want je zult om jezelf te zijn de steun van anderen moeten kunnen ontberen. Hoe meer je je op een ander beroept, des te minder kun je jezelf zijn. Er is maar één uitzondering: Je kunt je altijd op God beroepen, zonder daarmee jezelf te schaden en zonder je persoonlijke bestaan en je persoonlijke uiting daarmee in waarde te verminderen.

Hebben wij dit alles gezien, dan moet ik terechtkomen op de punten, waarover zo even is gesproken. De spreker had het n.l. in het onderwerp over de bovenlaag, de onderlaag en de middenlaag. Ik kan het dan heel eenvoudig zeggen:

Om jezelf te zijn moet je altijd proberen actief te zijn, daardoor onderscheid je je altijd van de onderlaag. Je moet nooit proberen alles voor allen te zijn, want dan behoort je bij de bovenlaag en pas je niet meer in deze wereld. En al denk je erin te passen, dan moet ik zeggen dat de vorm wel zo slecht gekozen is, dat je over het algemeen ziek wordt van je zorgen. Middenlaag zijn wil zeggen: een beperkte verantwoordelijkheid willen aanvaarden en dragen voor een beperkt aantal anderen, indien dit behoort tot je geluk, je begrip van leven. Het is altijd een afwijzen van de verantwoordelijkheid voor alle anderen. Deze kun je in werkelijkheid niet dragen en daardoor heeft het ook geen zin ermee te beginnen.

Dan moeten wij begrijpen, dat individualisme ook inhoudt, dat er voor het "ik" bepaalde regels en wetten zijn. U weet zelf wat ú juist vindt. U weet niet wat een ander juist vindt. Als u uzelf aan anderen oplegt door uw leefregels voor anderen te doen gelden, dan zondigt u alweer, want u dringt door in het leven van die ander en u maakt het daardoor voor uzelf onmogelijk u te onttrekken aan een regel, die u zelf stelt.

Maar het "ik" evolueert. Het bewustzijn verandert voortdurend. Wat gisteren voor u een onomstotelijke waarheid was, een noodzaak en een verplichting, kan morgen misschien alleen maar overbodig, lastig en onaanvaardbaar zijn.

Een mens, die een bepaalde gedragsregel, die hij voor zichzelf op dit moment juist acht, aan anderen als juist oplegt, bindt zich daaraan zodanig, dat hij zijn persoonlijke vrijheid later ontbeert. Daarom heeft het geen zin regels of wetten anderen op te leggen. Het is ook niet van belang dat men eigen gedragsregels aan anderen duidelijk maakt als zijnde een enige waarheid of als een noodzaak.

Individualisme houdt ook in, dat het eigen denken voortdurend flexibel blijft. Niet vandaag zo denken en morgen daarop verder bouwen, maar vandaag denken en morgen denken en zo de basis vormen, waardoor de oneindigheid kan worden gezien. Mensen, die van vandaag op morgen een logisch verband zoeken in hun leven en denken, bouwen een kaartenhuis op. Zij bouwen een illusie, die met de minste geringste beweging instort. Want de waarde van één dag bewustzijn is zo snel aangetast door de tijd, dat ze nimmer lange tijd overeind blijft staan. Men is dan in het leven teleurgesteld. Men meent, dat anderen fouten hebben gemaakt en men vindt zelf geen geluk. Daarom elke dag opnieuw denken en opnieuw leven. Wat vandaag kan, kan morgen misschien niet en omgekeerd. Daarmee hebben wij niets te maken. Wij handelen volgens ons begrip van juist en goed.

Dan hebben wij natuurlijk te maken met de wereld. U moet mij niet kwalijk nemen, als ik zeg dat iemand, die een ridderkostuum aanheeft, er goed aan doet niet in het water te springen, alsof hij een badpak aanheeft. En als het een harnas is, dan weet hij zeker dat hij zal verdrinken. Men moet zich aanpassen aan de omstandigheden.

Iemand, die in een maatschappij leeft en die bepaalde dingen absoluut onaanvaardbaar vindt, mag deze voor zich onaanvaardbaar achten en hij mag ernaar handelen, maar hij zal er altijd zorg voor moeten dragen dat hij daarmee geen te groot conflict met de omgeving scheidt. Men moet een evenwicht blijven behouden.

Het wekken van onnodige conflicten is geen uiting van individualisme. Het is een uiting van stomiteit, want men dwingt zichzelf juist daardoor tot een conformisme of misschien een nonconformiteit, die ten slotte tegen zijn wezen, zijn eigen belang en inzichten ingaan. Vrij-zijn is dus wel heel erg belangrijk. En die vrijheid vindt men in de middenlaag.

De middenlaag, waarover zonet werd gesproken, is dus in feite een groepering van mensen, die zelfstandig handelen en denken. Daar, waar een gezag wordt uitgeoefend dat ergens steriel is, reageert men niet door zich tegen het gezag te verzetten, maar door het te negeren. Men doet eenvoudig, alsof het niet bestaat. Men geeft er slechts het minimum van de noodzakelijke aandacht aan. Het resultaat is, dat het gezag meent nog steeds invloed te hebben, terwijl het in praktijk steeds minder invloed kan uitoefenen. Dat is het isolement, dat men op die manier veroorzaakt.

Maar aan de andere kant moet u begrijpen, dat er heel veel mensen zijn, die uw begrip, uw denken en leven niet kunnen volgen. Indien u anderen wilt opheffen tot uw eigen peil (dat is de uitdrukking, die meestal daarvoor wordt gebruikt - voor mij lijkt het meer een soort Sisyphus arbeid), dan probeert u anderen op te trekken. Daardoor dwingt u uzelf

a. tot stilstand;

b. om uzelf gelijk te blijven

c. u zult ontdekken, dat als u de anderen hebt opgehesen ten koste van veel moeite, zo bij de eerste de beste gelegenheid terugspringen naar hun oude laagheid. Daarom moet u nooit proberen een ander op te heffen tot uw peil, maar u moet in uw leven, uw denken, spreken en handelen zo reageren, dat de benedenlaag - als we het zo eens mogen zeggen - de massaliteit, de conformisten ergens het element van uw denken net accepteren. Dat ze zich er niet tegen verzetten. Dit is het best wat u kunt bereiken.

Dan komen wij voor de grote vraag, of individualisme in deze maatschappij nog mogelijk is. En dan kan ik daarop alleen dit antwoorden: Als individualisme in een maatschappij niet meer mogelijk is, is menselijk en menswaardig bestaan daarin evenzeer onmogelijk. Want de vreugde van het menselijk bestaan is niet gelegen in materieel bezit. Het is niet gelegen in zekerheid of in welvaart, maar in het gevoel dat je iets betekent, in het vermogen jezelf voortdurend uit te drukken. Indien het begrip van geluk in de mensheid een klein beetje zou veranderen, zou de neiging tot gelijkschakeling ongetwijfeld ook verdwijnen.

Individualisten zijn mensen, die beseffen dat gelijkschakeling op zich een aantasting is van de waarde van hun leven. Ze zijn mensen, die zich daartegen niet verzetten, maar die zich eraan onttrekken.

De individualist is a.h.w. de onvindbare Pimpernel. Hij is iemand, die voortdurend opduikt met acties en reacties, waarop niemand heeft gerekend. Die weer verdwijnt en daardoor anderen de mogelijkheid geeft meer zichzelf te zijn en gelijktijdig voor zichzelf zijn betekenis, de inhoud van zijn leven bevestigt.

Geestelijk houdt het in, dat u God vindt. Zodra u de Epistels van Paulus, Jacobus, Johannes of Petrus nodig heeft om de eeuwige zaligheid te bereiken, kunt u beter een cursus in het brieven schrijven volgen, want dan heeft u zelf niets te zeggen.

Bewust leven is een voortdurende dialoog tussen de mens en God. Op het ogenblik, dat u het aan een ander overlaat tegen God te praten, moet u niet verwachten dat God u antwoord geeft.

Jezelf zijn houdt dus is: de moed hebben ook t.a.v. het Hoogste je houding te bepalen, te reageren en te ageren zelfs. Aan de andere kant houdt het ook in, dat je een persoonlijk antwoord van die Godheid verwacht, eist en verkrijgt. Zolang je dit antwoord niet krijgt, ben je nog niet genoeg jezelf.

En dan een laatste punt, dat u ongetwijfeld zult willen appreciëren en overdenken:

Individualisme is niet slechts de verheerlijking van het individu, maar het is de rechtvaardiging van het persoonlijk bestaan. Je hebt slechts zin in het geheel, als je jezelf bent, bewust. Je kunt aan de gemeenschap, aan jezelf, aan het Al alleen iets geven of iets bijdragen, indien je de waarden, die in jezelf bestaan, ontwikkelt en tot uiting brengt. En vergeet niet:

Niemand is in staat zijn betekenis in het leven juist te schatten. Daarom heeft het geen zin te streven naar verdienste in de ogen van anderen of volgens een bepaalde stelling. Het heeft slechts zin te beantwoorden aan je eigen wezen.

MOED

Moed is begrip. Want om moedig te zijn moet je weten wat je doet. En je moet begrijpen wat de consequenties zijn, die eraan verbonden zijn. Iemand, die niet weet wat de risico's zijn die hij loopt, is niet moedig; hij is hoogstens dom en zal ongetwijfeld als held door de anderen worden geëerd.

Iemand, die moedig is, is verder in staat om het onaangename te aanvaarden, omdat een zelfbevestiging of in feite het aangename voor hem belangrijker is. Moed is dus in feite: in staat zijn om een bewuste keuze te doen.

Vele dingen, die lafheid lijken zijn moed, omdat zij voortkomen uit het bewust accepteren van de gevolgen. Elke mens zal in zijn leven steeds weer een keus moeten maken. Die keuze zal nimmer worden gemaakt ten koste van anderen. Zij kan nimmer worden gemaakt volgens de waarderingen van anderen. Elke keuze is een zuiver persoonlijke zaak.

Als je de moeilijkheden ziet, die eraan dit persoonlijk kiezen verbonden zijn, kun je je natuurlijk terugtrekken; maar dat is lafheid. Je weet in jezelf wat voor jou goed of noodzakelijk is. Je weet voor jezelf wat voor jou van belang is en je moet de moed hebben om alle gevolgen ervan te aanvaarden. Om het eenvoudig te zeggen:

Moed is het vermogen om schijnbaar tegen de eigen belangen in te handelen om zo eigen wezen te handhaven.

Het zal u duidelijk zijn, dat we deze moed geestelijk evenzeer nodig hebben als stoffelijk. Want de mens, die tot in de oneindigheid wil doordringen, zal steeds weer zichzelf moeten overwinnen, omdat hij delen van zichzelf moet achterlaten en omdat hij consequenties moet accepteren, die hij misschien niet aangenaam vindt, wil hij resultaat bereiken, wil hij zijn werkelijk ego nader leren kennen en in dit werkelijke "ik" nader komen tot God.

Denk dus niet, dat moed een uitschakelen van de angst is. Juist de moedige kent angst, want hij weet waaraan hij begint. Maar de moed is in staat de angst te overwinnen. Het innerlijk besef is sterker dan de vrees; en omdat dit besef sterk is, blijft de beheersing bestaan.

Een mens, die in een astrale wereld tegen een of ander wanstaltig gedrocht (een schrikgestalte zonder gelijke) aanloopt, zal misschien beseffen dat hier een demonische kracht in zit. Hij zal dus bang zijn. Maar zijn angst betekent niet, dat hij de beheersing over zichzelf verliest. Hij kiest bewust voor het trotseren van deze kracht in de wetenschap, dat hij alleen door verder te gaan en deze kracht te trotseren het licht (de andere sfeer) kan bereiken.

Op deze manier moet je in het leven altijd handelen. Je staat steeds weer voor dingen, die je minder prettig vindt. Je staat voor consequenties, die onaanvaardbaar lijken. Er is altijd weer iets, wat je anders zou willen. Maar je weet ook, dat je anders niet kunt verdergaan. Dat je wat je noodzakelijk acht niet werkelijk kunt bereiken, tenzij je allereerst bereid bent om het onaangename mede op de koop toe te nemen. Dat is de moed, waarover wij eigenlijk moeten spreken. Niet de bravour, maar het overlegd accepteren van het minder aangename, omdat het doel dat wij willen bereiken belangrijker is. Doelbewust zijn en moed is eigenlijk een en hetzelfde. En wie in de oude wijsheid wil zoeken naar de betekenis van moed, vindt dit misschien wel het best in bepaalde Hindoe-geschriften.

Ik citeer enkele punten hieruit:

"Hij, die niet vreest te vallen onder de slagen van de vijand, zal zichzelf zijn en zich waardig tonen zichzelf te blijven." Anders gezegd: De held, die de dood en de pijn niet schuwt, omdat het zijn taak is te strijden, zal daardoor in de godenwereld binnengaan.

"Door het onaangename te aanvaarden wordt het aangename bereikbaar. Door de dwaasheid te beleven wordt de wijsheid een feit. En door de sterfelijkheid te aanvaarden kan men tot God worden." Ook hier weer hetzelfde element: De aanvaarding. Het bewust zoeken. Je moet het een nemen om het ander te verkrijgen.

"Als alle dingen doven en gij beseft wat het is gebonden te zijn, zo kunt gij scheppen ommetwille van hen, die anders ten onder zouden gaan. Want hij, die scheidt en in stand houdt, bindt zichzelf bewust, omdat hij slechts in het leven van anderen zijn vreugde vindt. Zo is het grootste offer de grootste zelfuitdrukking. En de grootste zelfuitdrukking de grootste verwerkelijking van het ego, waarin het zijn eeuwigheid bewijst in zichzelf en uit zichzelf."